



### สรุปผลการวิจัย อภิปราย และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง การเปรียบเทียบความคิดเห็นระหว่างเยาวชนนอกระบบโรงเรียนกับผู้ปกครอง และเยาวชนนอกระบบโรงเรียนกับเจ้าหน้าที่ภาคีรัฐบาลเกี่ยวกับการส่งเสริมวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยแก่เยาวชนนอกระบบโรงเรียน สรุปผลการวิจัยดังนี้

#### วัตถุประสงค์งานการวิจัย

1. เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นระหว่างเยาวชนนอกระบบโรงเรียนกับผู้ปกครองเกี่ยวกับการส่งเสริมวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยแก่เยาวชนนอกระบบโรงเรียน
2. เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นระหว่างเยาวชนนอกระบบโรงเรียนกับเจ้าหน้าที่ภาคีรัฐบาลเกี่ยวกับการส่งเสริมวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยแก่เยาวชนนอกระบบโรงเรียน

#### สมมติฐานการวิจัย

1. เยาวชนนอกระบบโรงเรียนและผู้ปกครองมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการส่งเสริมวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยแก่เยาวชนนอกระบบโรงเรียนแตกต่างกัน
2. เยาวชนนอกระบบโรงเรียนและเจ้าหน้าที่ภาคีรัฐบาลมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการส่งเสริมวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยแก่เยาวชนนอกระบบโรงเรียนแตกต่างกัน

## วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยดังนี้

1. กลุ่มตัวอย่างประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วยเยาวชนนอกระบบโรงเรียน จำนวน 120 คน ผู้ปกครอง จำนวน 122 คน และเจ้าหน้าที่ภาคีรัฐบาล จำนวน 95 คน รวมทั้งสิ้น 337 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม ซึ่งมีอยู่ 3 ชุด ดังนี้

ชุดที่ 1 เป็นแบบสอบถามสำหรับเยาวชนนอกระบบโรงเรียน โดยมีเนื้อหาสาระสำคัญ แบ่งออกเป็น 3 ตอน คือ

ตอนที่ 1 สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 ความคิดเห็นของเยาวชนนอกระบบโรงเรียนเกี่ยวกับการส่งเสริมวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยแก่เยาวชนนอกระบบโรงเรียนในด้านคาวะธรรม สามัคคีธรรม ปัญญาธรรม วินัยธรรม และคุณธรรม โดยแบบสอบถามแบ่งออกเป็น 2 ตอน คือ

2.1 การส่งเสริมวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยโดย

ผู้ปกครอง

2.2 การส่งเสริมวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยโดย

เจ้าหน้าที่ภาคีรัฐบาล

ตอนที่ 3 ปัญหาและข้อเสนอแนะในการส่งเสริมวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยแก่เยาวชนนอกระบบโรงเรียน

ชุดที่ 2 เป็นแบบสอบถามสำหรับผู้ปกครอง โดยมีเนื้อหาสาระสำคัญ แบ่งออกเป็น 3 ตอน คือ

ตอนที่ 1 สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 ความคิดเห็นของผู้ปกครองเกี่ยวกับการส่งเสริมวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยแก่เยาวชนนอกระบบโรงเรียนในด้านคาวะธรรม สามัคคีธรรม ปัญญา-ธรรม วินัยธรรม และคุณธรรม

ตอนที่ 3 ปัญหาและข้อเสนอแนะในการส่งเสริมวิถีชีวิตแบบ  
ประชาธิปไตยแก่เยาวชนนอกระบบโรงเรียน

ชุดที่ 3 เป็นแบบสอบถามสำหรับเจ้าหน้าที่ภาคีรัฐบาล โดยมีเนื้อหาสาระ  
สำคัญ แบ่งออกเป็น 3 ตอน คือ

ตอนที่ 1 สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 ความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่ภาคีรัฐบาลเกี่ยวกับการ  
ส่งเสริมวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยแก่เยาวชนนอกระบบโรงเรียนในด้านภาวะธรรม สามัคคี-  
ธรรม ปัญญาธรรม วินัยธรรม และคุณธรรม

ตอนที่ 3 ปัญหาและข้อเสนอแนะในการส่งเสริมวิถีชีวิตแบบ  
ประชาธิปไตยแก่เยาวชนนอกระบบโรงเรียน

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ส่งและรวบรวมแบบสอบถามด้วยตนเอง  
ปรากฏว่า ได้รับแบบสอบถามคืนมาทั้งสิ้น 337 ชุด คิดเป็นร้อยละ 83.20

4. การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม ได้วิเคราะห์โดยแบ่งออกเป็น 4 ตอน  
ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม ใช้ค่าร้อยละ

ตอนที่ 2 ข้อมูลความคิดเห็นของเยาวชนนอกระบบโรงเรียน ผู้ปกครอง  
และเจ้าหน้าที่ภาคีรัฐบาลเกี่ยวกับการส่งเสริมวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยแก่เยาวชนนอกระบบ  
โรงเรียน วิเคราะห์โดยการหาค่าเฉลี่ย ( $\bar{X}$ ) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และ  
นำเสนอในรูปตารางประกอบคำบรรยาย

ตอนที่ 3 เปรียบเทียบความคิดเห็นระหว่างเยาวชนนอกระบบโรงเรียนกับผู้ปกครอง  
และเยาวชนนอกระบบโรงเรียนกับเจ้าหน้าที่ภาคีรัฐบาลเกี่ยวกับการส่งเสริม  
วิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยแก่เยาวชนนอกระบบโรงเรียน โดยใช้วิธีการทดสอบค่าที  
(t-test) แล้วนำเสนอในรูปตารางประกอบคำบรรยาย

ตอนที่ 4 ปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการส่งเสริมวิถีชีวิตแบบ  
ประชาธิปไตยให้แก่เยาวชนนอกระบบโรงเรียน โดยใช้ค่าร้อยละและนำเสนอในรูปการ  
บรรยาย

## สรุปผลการวิจัย

## ตอนที่ 1 สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม

1. เยาวชนนอกระบบโรงเรียน

1.1 เพศ เยาวชนนอกระบบโรงเรียนส่วนใหญ่เป็นเพศชาย คิดเป็นร้อยละ 55.80 และเป็นเพศหญิง มีร้อยละ 44.20

1.2 อายุ เยาวชนนอกระบบโรงเรียนส่วนใหญ่มีอายุอยู่ระหว่าง 15 ปี-18 ปี คิดเป็นร้อยละ 40.80

1.3 อาชีพ เยาวชนนอกระบบโรงเรียนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพรับจ้าง-ทัวไป คิดเป็นร้อยละ 25.00

2. ผู้ประกอบการ

2.1 เพศ ผู้ประกอบการส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 51.60 และเป็นเพศชาย ร้อยละ 48.30

2.2 อายุ ผู้ประกอบการส่วนใหญ่มีอายุอยู่ระหว่าง 41 ปี - 50 ปี คิดเป็นร้อยละ 36.10

2.3 จำนวนบุตร ผู้ประกอบการส่วนใหญ่มีบุตรจำนวน 1-2 คน คิดเป็นร้อยละ 48.30

2.4 อาชีพ ผู้ประกอบการส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม คิดเป็นร้อยละ 27.70

2.5 รายได้ของครอบครัวต่อเดือน ผู้ประกอบการส่วนใหญ่มีรายได้ต่อเดือนมากกว่า 7,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 29.50

2.6 ระดับการศึกษา ผู้ประกอบการส่วนใหญ่เคยเรียนหนังสือ และจบการศึกษาระดับประถมศึกษาปีที่ 3-4 คิดเป็นร้อยละ 32.80

### 3. เจ้าหน้าที่ภาครัฐบาล

3.1 เพศ เจ้าหน้าที่ภาครัฐบาลส่วนใหญ่มักเป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 52.60 และเป็นเพศชาย ร้อยละ 47.40

3.2 อายุ เจ้าหน้าที่ภาครัฐบาลส่วนใหญ่อายุระหว่าง 31 ปี - 35 ปี คิดเป็นร้อยละ 57.90

3.3 วุฒิสถที่สุดทางการศึกษา เจ้าหน้าที่ภาครัฐบาลส่วนใหญ่มักได้รับวุฒิปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 57.90

3.4 ตำแหน่ง เจ้าหน้าที่ภาครัฐบาลส่วนใหญ่มักเป็นเจ้าหน้าที่กรมการพัฒนาชุมชน คิดเป็นร้อยละ 36.80 เจ้าหน้าที่กรมการศึกษานอกโรงเรียนและเจ้าหน้าที่กรมส่งเสริมการเกษตร คิดเป็นร้อยละ 31.60 เท่ากัน

3.5 ประสบการณ์ในการทำงาน เจ้าหน้าที่ภาครัฐบาลส่วนใหญ่มักมีประสบการณ์การทำงานในหน่วยงานมากกว่า 15 ปี คิดเป็นร้อยละ 33.70

3.6 การเข้ารับการศึกษารอบรมเกี่ยวกับการส่งเสริมวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยแก่เยาวชนนอกระบบโรงเรียน เจ้าหน้าที่ภาครัฐบาลส่วนใหญ่มักเคยเข้ารับการศึกษารอบรมการส่งเสริมวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตย คิดเป็นร้อยละ 60.00

3.7 ความจำเป็นในการส่งเสริมวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยให้แก่เยาวชนนอกระบบโรงเรียน เจ้าหน้าที่ภาครัฐบาล มีความเห็นว่าการส่งเสริมวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยให้แก่เยาวชนนอกระบบโรงเรียนเป็นสิ่งจำเป็น คิดเป็นร้อยละ 93.70

### ตอนที่ 2 ความคิดเห็นของเยาวชนนอกระบบโรงเรียน ผู้ปกครอง และเจ้าหน้าที่ภาครัฐบาล เกี่ยวกับการส่งเสริมวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยแก่เยาวชนนอกระบบโรงเรียน

2.1 ความคิดเห็นของเยาวชนนอกระบบโรงเรียนเกี่ยวกับการส่งเสริมวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยแก่เยาวชนนอกระบบโรงเรียนโดยผู้ปกครอง

เยาวชนนอกระบบโรงเรียน มีความคิดเห็นที่ผู้ปกครองได้มีการส่งเสริมวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยแก่เยาวชนนอกระบบโรงเรียนอยู่ในระดับมากเกือบทุกด้าน ยกเว้น

ด้านปัญญารวมที่อยู่ในระดับปานกลาง ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านคุณธรรม ( $\bar{X} = 3.59$ ) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ปรากฏผลสรุปได้ดังนี้

2.1.1 ด้านการระดมความคิด เยาวชนนอกกระบวนการโรงเรียนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ( $\bar{X} = 3.56$ ) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ สอนให้เยาวชนเคารพในความคิดเห็นของผู้อื่นและไม่แสดงความคิดเห็นล่วงเกินผู้อื่น เช่น ไม่แสดงความคิดเห็น ทำให้ผู้อื่นได้รับความเสียหายหรือเสื่อมเสีย ฯลฯ ( $\bar{X} = 3.66$ ) รองลงมาคือ ปลุกฝังการแสดงความคิดเห็นซึ่งเป็นมารยาทที่ดีของสังคมไทยแก่เยาวชน เช่น การแสดงความคิดเห็นผู้อาวุโส ( $\bar{X} = 3.65$ ) และต่ำที่สุด คือ สอนให้เยาวชนรู้จักพูดชมเชยเพื่อนหรือพี่น้องที่ประพฤติดนเป็นคนดีและสุจริต ( $\bar{X} = 3.37$ )

2.1.2 ด้านสามัคคีธรรม เยาวชนนอกกระบวนการโรงเรียนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ( $\bar{X} = 3.58$ ) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ สอนให้เยาวชนมีความสามัคคีรักใคร่กลมเกลียวกัน ( $\bar{X} = 3.84$ ) รองลงมาคือ สนับสนุนให้เยาวชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน เช่น กิจกรรมกีฬา กิจกรรมวันสำคัญทางศาสนา ฯลฯ ( $\bar{X} = 3.69$ ) และต่ำที่สุด คือ สนับสนุนให้เยาวชนร่วมกันประเมินการทำงานร่วมกัน เมื่อมีปัญหาหรือข้อผิดพลาดก็ร่วมกันปรับปรุงแก้ไขให้ถูกต้องและดียิ่งขึ้น ( $\bar{X} = 3.34$ )

2.1.3 ด้านปัญญารวม เยาวชนนอกกระบวนการโรงเรียนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง ( $\bar{X} = 3.38$ ) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ เมื่อมีปัญหาหรือข้อสงสัย ผู้ปกครองเปิดโอกาสให้เยาวชนได้ซักถามปัญหาข้อสงสัยได้ ( $\bar{X} = 3.58$ ) รองลงมาคือ แนะนำให้เยาวชนติดตามข่าวสาร เหตุการณ์ต่าง ๆ ของบ้านเมืองจากหนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ ( $\bar{X} = 3.54$ ) และต่ำที่สุด คือ พาเยาวชนไปทัศนศึกษาเพื่อเสริมสร้างความรู้และความคิดสร้างสรรค์แก่เยาวชน ( $\bar{X} = 3.06$ )

2.1.4 ด้านวินัยธรรม เยาวชนนอกกระบวนการโรงเรียนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ( $\bar{X} = 3.55$ ) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ สอนให้เยาวชนเป็นผู้ที่ตรงต่อเวลา ( $\bar{X} = 3.70$ ) รองลงมาคือ ผู้ปกครองปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่เยาวชน เช่น ไม่ซื้อสินค้าที่นำมาวางขายริมถนน การไม่สูบบุหรี่ในที่สาธารณะ



ฯลฯ ( $\bar{X} = 3.61$ ) และต่ำที่สุด คือ ส่งเสริมให้เยาวชนเคารพและปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ ข้อบังคับ และแบบแผนต่าง ๆ ของหมู่คณะ ( $\bar{X} = 3.54$ )

2.1.5 ด้านคุณธรรม เยาวชนนอกระบบโรงเรียนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ( $X = 3.59$ ) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ สอนให้เยาวชนไม่เห็นแก่ตัว มีน้ำใจเมตตาต่อทุกคน ยอมเสียสละประโยชน์ส่วนตัวเพื่อประโยชน์ส่วนรวม และสอนให้เยาวชนไม่ตัดสินใจโดยใช้อารมณ์หรือกำลังกาย แต่ใช้สติปัญญา ( $\bar{X} = 3.68$ ) รองลงมาคือ สอนให้เยาวชนมีน้ำใจเป็นนักกีฬา รู้จักคำว่า แพ้ ชนะ ให้อภัย และไม่เอาเปรียบผู้อื่น ( $\bar{X} = 3.66$ ) และต่ำที่สุด คือ ฝึกให้เยาวชนมีความอดทนต่อปัญหา และอุปสรรคต่าง ๆ อย่างถูกต้อง ( $\bar{X} = 3.43$ )

2.2 ความคิดเห็นของเยาวชนนอกระบบโรงเรียนเกี่ยวกับการส่งเสริมวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยแก่เยาวชนนอกระบบโรงเรียนโดยเจ้าหน้าที่ภาคีรัฐบาล

เยาวชนนอกระบบโรงเรียน มีความคิดเห็นที่เจ้าหน้าที่ภาคีรัฐบาลได้มีการส่งเสริมวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยแก่เยาวชนอยู่ในระดับมากทุกด้าน ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านสามัคคีธรรม ( $\bar{X} = 3.82$ ) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ปรากฏผลสรุปได้ดังนี้

2.2.1 ด้านคารวะธรรม เยาวชนนอกระบบโรงเรียนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ( $\bar{X} = 3.77$ ) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ สอนให้เยาวชนเคารพและให้เกียรติแก่ผู้อื่นโดยไม่รังเกียจและคูหมั่นทั้งด้านการกระทำและคำพูด ถึงแม้ว่าจะมีความแตกต่างด้านเศรษฐกิจ เชื้อชาติ และศาสนา ( $\bar{X} = 4.05$ ) รองลงมาคือ ปลุกฝังการแสดงความรักซึ่งเป็นมารยาทที่ดีของสังคมไทยแก่ท่าน เช่น การแสดงความเคารพอาวุโส ฯลฯ ( $\bar{X} = 3.88$ ) และต่ำที่สุด คือ อบรมและสอนให้เยาวชนเข้าใจในเรื่องสิทธิและเสรีภาพของตนเองและผู้อื่น ( $\bar{X} = 3.33$ )

2.2.2 ด้านสามัคคีธรรม เยาวชนนอกระบบโรงเรียนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ( $\bar{X} = 3.82$ ) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ สอนให้เยาวชนมีความสามัคคีรักใคร่กลมเกลียวกัน ( $\bar{X} = 4.03$ ) รองลงมาคือ สนับสนุนให้

เยาวชนได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน เช่น กิจกรรมกีฬา กิจกรรมวันสำคัญทางศาสนา ฯลฯ ( $\bar{X} = 3.97$ ) และต่ำที่สุด คือ อบรมมาให้เยาวชนทำงานส่วนรวมอย่างเต็มความสามารถโดยไม่จ่ายเบี้ยย หรือหลีกเลี่ยงการทำงาน ( $\bar{X} = 3.60$ )

2.2.3 ด้านปัญญาธรรม เยาวชนนอกระบบโรงเรียนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ( $\bar{X} = 3.55$ ) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ อบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยแก่เยาวชน เช่น ความหมายของประชาธิปไตย ความสำคัญของการเลือกตั้ง ฯลฯ ( $\bar{X} = 3.75$ ) รองลงมา คือ อบรมมาให้เยาวชนได้เรียนรู้ถึงความสำคัญของการไปใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งตามระบอบประชาธิปไตยและเจ้าหน้าที่ได้ส่งเสริมและเป็นตัวอย่างที่ดีแก่เยาวชนโดยไปใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งทุกครั้ง ( $\bar{X} = 3.73$ ) และต่ำที่สุด คือ พาเยาวชนไปทัศนศึกษาเพื่อเสริมสร้างความรู้ และความคิดสร้างสรรค์แก่เยาวชน ( $\bar{X} = 3.13$ )

2.2.4 ด้านวินัยธรรม เยาวชนนอกระบบโรงเรียนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ( $\bar{X} = 3.67$ ) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ปลุกฝังเรื่องความรับผิดชอบ และระเบียบวินัยในการทำงานร่วมกับผู้อื่น และงานส่วนตนให้แก่เยาวชน ฝึกให้เยาวชนเป็นผู้ที่ตรงต่อเวลา และเจ้าหน้าที่ได้ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ท่าน เช่น ไม้ซื้อสินค้าที่นำมาวางขายริมถนน การไม่สูบบุหรี่ในที่สาธารณะ ฯลฯ ( $\bar{X} = 3.73$ ) รองลงมาคือส่งเสริมให้เยาวชนเคารพและปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ ข้อบังคับ และแบบแผนต่าง ๆ ของบ้านเมือง เช่น การข้ามถนนทางม้าลายหรือสะพานลอย การไม่เด็ดดอกไม้ในสวนสาธารณะ ฯลฯ ( $\bar{X} = 3.72$ ) และต่ำที่สุด คือ สอนให้เยาวชนขออนุญาตเมื่อจะแสดงความคิดเห็นทุกครั้ง ( $\bar{X} = 3.56$ )

2.2.5 ด้านคุณธรรม เยาวชนนอกระบบโรงเรียนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ( $\bar{X} = 3.75$ ) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ สอนให้เยาวชนมีน้ำใจเป็นนักกีฬา รู้จักคำว่าแพ้ ชนะ ให้อภัย และไม่เอาเปรียบผู้อื่น ( $\bar{X} = 3.94$ ) รองลงมาคือ สอนให้เยาวชนประพฤติตนเป็นพลเมืองดี เช่น ไม่หลีกเลี่ยงการเกณฑ์ทหาร การเคารพกฎหมาย การบำเพ็ญประโยชน์ต่อส่วนรวม ฯลฯ ( $\bar{X} = 3.88$ ) และต่ำที่สุด คือ สอนให้เยาวชนไม่พูดจาก้าวร้าวเสียชื่อเสียงผู้อื่น ( $\bar{X} = 3.60$ )



2.3 ความคิดเห็นของผู้ปกครองเกี่ยวกับการส่งเสริมวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยแก่เยาวชนนอกระบบโรงเรียน

ผู้ปกครอง มีความคิดเห็นว่า ผู้ปกครองได้มีการส่งเสริมวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยแก่เยาวชนนอกระบบโรงเรียนอยู่ในระดับมากทุกด้าน ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ด้านคารวะธรรม ( $\bar{X} = 3.69$ ) และด้านคุณธรรม ( $\bar{X} = 3.69$ ) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ปรากฏผลสรุปได้ดังนี้

2.3.1 ด้านคารวะธรรม ผู้ปกครองมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ( $\bar{X} = 3.69$ ) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ปฏิบัติการแสดงความเคารพซึ่งเป็นมารยาทที่ดีของสังคมไทยแก่เยาวชน เช่น การแสดงความเคารพผู้อาวุโส ฯลฯ ( $\bar{X} = 3.94$ ) รองลงมาคือ สอนให้เยาวชนเคารพในความคิดเห็นของผู้อื่นและไม่แสดงความคิดเห็นเป็นสงวนแก่ผู้อื่น เช่น ไม่แสดงความคิดเห็น ทำให้ผู้อื่นได้รับความเสียหายหรือความเสื่อมเสีย ฯลฯ ( $\bar{X} = 3.80$ ) และต่ำที่สุด คือ สอนให้เยาวชนปฏิบัติตามเสียงส่วนใหญ่โดยยังเคารพในเสียงส่วนน้อยอยู่ เช่น ให้เยาวชนปฏิบัติตามมติของกลุ่ม โดยไม่ดูหมิ่นหรือรังเกียจเสียงส่วนน้อย ฯลฯ และเมื่อเกิดปัญหา ผู้ปกครองยินดีให้เยาวชนได้มีส่วนร่วมรับรู้และเสนอแนวทางการแก้ปัญหา ( $\bar{X} = 3.58$ )

2.3.2 ด้านสามัคคีธรรม ผู้ปกครองมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ( $\bar{X} = 3.66$ ) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ สอนให้เยาวชนมีความสามัคคีรักใคร่กลมเกลียวกัน ( $\bar{X} = 3.91$ ) รองลงมาคือ สนับสนุนให้เยาวชนได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน เช่น กิจกรรมกีฬา กิจกรรมวันสำคัญทางศาสนา ฯลฯ ( $\bar{X} = 3.85$ ) และต่ำที่สุด คือ สนับสนุนให้เยาวชนร่วมกันระดมการทำงานร่วมกัน เมื่อมีปัญหาหรือข้อผิดพลาดก็ร่วมกันปรับปรุงแก้ไขให้ถูกต้องและดียิ่งขึ้น ( $\bar{X} = 3.49$ )

2.3.3 ด้านปัญญาธรรม ผู้ปกครองมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ( $\bar{X} =$  และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ฝึกให้เยาวชนรู้จักใช้สติปัญญาและความรู้ในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นกับตนเองและผู้อื่น ( $\bar{X} = 3.73$ ) รองลงมาคือ ผู้ปกครองได้ส่งเสริมและเป็นตัวอย่างที่ดีแก่เยาวชนโดยไปใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งทุกครั้ง ( $\bar{X} =$

3.72) และต่ำที่สุด คือ นำเยาวชนไปทัศนศึกษาเพื่อเสริมสร้างความรอบรู้ และความคิด สร้างสรรค์แก่เยาวชน ( $\bar{X} = 3.17$ )

2.3.4 ด้านวินัยธรรม ผู้ปกครองมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ( $\bar{X} = 3.64$ ) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ฝึกให้เยาวชนเป็นผู้ที่ ตรงต่อเวลา ( $\bar{X} = 3.82$ ) รองลงมาคือสอนให้เยาวชนไม่เข้าไปในสถานที่ส่วนตัวของ ผู้อื่นโดยไม่รับอนุญาต ( $\bar{X} = 3.76$ ) และต่ำที่สุดคือ สอนให้เยาวชนขออนุญาตเมื่อจะแสดง ความคิดเห็นทุกครั้ง ( $\bar{X} = 3.51$ )

2.3.5 ด้านคุณธรรม ผู้ปกครองมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ( $\bar{X} = 3.69$ ) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ สอนให้เยาวชนมีความซื่อสัตย์สุจริต เช่น ไม่คดโกง ไม่ลักขโมย ฯลฯ ( $\bar{X} = 3.88$ ) รองลงมาคือ สอนให้ เยาวชนมีน้ำใจเป็นนักกีฬา รู้จักคำว่าแพ้ ชนะ ำให้อภัย และไม่เอาเปรียบผู้อื่น ( $\bar{X} = 3.84$ ) และต่ำที่สุด คือ ปฏิบัติต่อเยาวชนอย่างเท่าเทียมกัน เช่น การลงโทษ การชมเชย การให้รางวัล ฯลฯ ( $\bar{X} = 3.50$ )

2.4 ความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่ภาคีรัฐบาลเกี่ยวกับการส่งเสริมวิถีชีวิตแบบ ประชาธิปไตยแก่เยาวชนนอกระบบโรงเรียน

เจ้าหน้าที่ภาคีรัฐบาลมีความคิดเห็นว่า เจ้าหน้าที่ภาคีรัฐบาลได้มีการ ส่งเสริมวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยแก่เยาวชนนอกระบบโรงเรียนอยู่ในระดับมากทุกด้าน ด้าน ที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการระดม ( $\bar{X} = 4.20$ ) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ปรากฏผล สรุปได้ดังนี้

2.4.1 ด้านการระดม เจ้าหน้าที่ภาคีรัฐบาลมีความคิดเห็นอยู่ใน ระดับมาก ( $\bar{X} = 4.20$ ) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ สอนให้เยาวชนเคารพและให้เกียรติแก่ผู้อื่นโดยไม่รังเกียจและดูหมิ่นทั้งด้านการทานและคำพูด ถึงแม้ว่าจะมีความแตกต่างด้านเศรษฐกิจ เชื้อชาติ และศาสนา ( $\bar{X} = 4.28$ ) รองลงมา คือ อบรมและสอนให้เยาวชนเข้าใจงานเรื่องสิทธิและเสรีภาพของผู้อื่น และฝึกให้เยาวชน เคารพงานสิทธิและเสรีภาพของผู้อื่น เช่น การไม่เปิดวิทยุเสียงดังรบกวนผู้อื่น การไม่ทำร้าย

ร่างกายผู้อื่น ฯลฯ ( $\bar{X} = 4.25$ ) และต่ำที่สุด คือ สอนให้เยาวชนรู้จักพูดคุยกษมเขยเพื่อน หรือพี่น้องที่ ประพฤติตนเป็นคนดีและสุจริต ( $\bar{X} = 4.04$ )

2.4.2 ด้านสามัคคีธรรม เจ้าหน้าที่ภาควิชาบาลมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ( $\bar{X} = 4.18$ ) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ อบรมมาให้เยาวชนรู้จักการทำงานร่วมกับผู้อื่นโดยรู้จักแบ่งงานกันทำ และช่วยเหลือกันทำงาน ( $\bar{X} = 4.40$ ) รองลงมาคือ สอนให้เยาวชนมีความสามัคคีรักใคร่กลมเกลียวกัน ( $\bar{X} = 4.38$ ) และต่ำที่สุด คือ เจ้าหน้าที่ได้เสียสละกำลังกาย กำลังทรัพย์ และสติปัญญาให้เป็นแบบอย่างแก่เยาวชนเพื่อแสดงให้เห็นถึงความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน ( $\bar{X} = 3.94$ )

2.4.3 ด้านบำเพ็ญธรรม เจ้าหน้าที่ภาควิชาบาลมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ( $\bar{X} = 4.02$ ) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ เจ้าหน้าที่ได้ส่งเสริมและเป็นตัวอย่างที่ดีแก่เยาวชนโดยไปใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งทุกครั้ง ( $\bar{X} = 4.33$ ) รองลงมา คือ อบรมให้เยาวชนได้เรียนรู้ถึงความสำคัญของการไปใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งตามระบอบประชาธิปไตย ( $\bar{X} = 4.23$ ) และต่ำที่สุด คือ นำเยาวชนไปทัศนศึกษาเพื่อเสริมสร้างความรอบรู้และความคิดสร้างสรรค์แก่เยาวชน ( $\bar{X} = 3.45$ )

2.4.4 ด้านวินัยธรรม เจ้าหน้าที่ภาควิชาบาลมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ( $\bar{X} = 4.12$ ) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ฝึกให้เยาวชนเป็นผู้ที่ตรงต่อเวลา ( $\bar{X} = 4.37$ ) รองลงมาคือ ปลุกฝังเรื่องความรับผิดชอบและระเบียบวินัยในการทำงานร่วมกับผู้อื่นและงานส่วนตนให้แก่เยาวชน ( $\bar{X} = 4.27$ ) และต่ำที่สุด คือ ดักเตือนหรือทำโทษเมื่อเยาวชนทำผิดหรือปฏิบัติผิดระเบียบ ( $\bar{X} = 3.73$ )

2.4.5 ด้านคุณธรรม เจ้าหน้าที่ภาควิชาบาลมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ( $\bar{X} = 4.17$ ) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ สอนให้เยาวชนมีความซื่อสัตย์สุจริต เช่น ไม่คดโกง ไม่ลักขโมย ฯลฯ ( $\bar{X} = 4.30$ ) รองลงมา คือ สอนให้เยาวชนไม่เห็นแก่ตัว มีน้ำใจเมตริต่อทุกคน ยอมเสียสละประโยชน์ส่วนตัวเพื่อประโยชน์ส่วนรวม ( $\bar{X} = 4.26$ ) และต่ำที่สุด คือ ฝึกให้เยาวชนมีความอดทนต่อปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ อย่างถูกต้อง ( $\bar{X} = 3.98$ )

### ตอนที่ 3 ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถาม

การเปรียบเทียบความคิดเห็นระหว่างเยาวชนนอกระบบโรงเรียนกับผู้ปกครอง และเยาวชนนอกระบบโรงเรียนกับเจ้าหน้าที่ภาคีรัฐบาลเกี่ยวกับการส่งเสริมวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยแก่เยาวชนนอกระบบโรงเรียน ปรากฏผลสรุปได้ดังนี้

3.1 การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยความคิดเห็นระหว่างเยาวชนนอกระบบโรงเรียนกับผู้ปกครองเกี่ยวกับการส่งเสริมวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยแก่เยาวชนนอกระบบโรงเรียนในด้านคารวะธรรม ด้านสามัคคีธรรม ด้านปัญญาธรรม ด้านวินัยธรรม และด้านคุณธรรม พบว่าเยาวชนนอกระบบโรงเรียนและผู้ปกครองมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานการวิจัย

1. ด้านคารวะธรรม เยาวชนนอกระบบโรงเรียนและผู้ปกครองมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการส่งเสริมวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยแก่เยาวชนนอกระบบโรงเรียน ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 มีเพียง 2 ข้อเท่านั้น คือ บล็อกฝังการแสดงความเคารพซึ่งเป็นมารยาทที่ดีของสังคมไทยแก่เยาวชน เช่น การแสดงความเคารพผู้อาวุโส วลา และสอนให้เยาวชนรู้จักทูลชมเชยเพื่อนหรือพี่น้องที่ประพฤติตนเป็นคนดีและสุจริต ที่เยาวชนนอกระบบโรงเรียนและผู้ปกครองมีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05

2. ด้านสามัคคีธรรม เยาวชนนอกระบบโรงเรียนและผู้ปกครองมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการส่งเสริมวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยแก่เยาวชนนอกระบบโรงเรียน ด้านสามัคคีธรรม ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 ทุกข้อ

3. ด้านปัญญาธรรม เยาวชนนอกระบบโรงเรียนและผู้ปกครองมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการส่งเสริมวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยแก่เยาวชนนอกระบบโรงเรียนด้านปัญญาธรรม ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 เกือบทุกข้อ มีเพียงข้อเดียว คือ ฝึกให้เยาวชนรู้จักใช้สติปัญญาและความรู้ในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นกับตนเองและผู้อื่น ที่เยาวชนนอกระบบโรงเรียนและผู้ปกครองมีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05

4. ด้านวินัยธรรม เยาวชนนอกระบบโรงเรียนและผู้ปกครองมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการส่งเสริมวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยแก่เยาวชนนอกระบบโรงเรียนด้านวินัยธรรม ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 ทุกข้อ

5. ด้านคุณธรรม เยาวชนนอกระบบโรงเรียนและผู้ปกครองมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการส่งเสริมวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยแก่เยาวชนนอกระบบโรงเรียนด้านคุณธรรม ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 เกือบทุกข้อ มีเพียงข้อเดียว คือ สอนให้เยาวชนมีความซื่อสัตย์สุจริต เช่น ไม่คดโกง ไม่ลักขโมย ฯลฯ ที่เยาวชนนอกระบบโรงเรียนและผู้ปกครองมีความคิดเห็น แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05

3.2 การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยความคิดเห็นระหว่างเยาวชนนอกระบบโรงเรียนกับเจ้าหน้าที่ภาครัฐบาลเกี่ยวกับการส่งเสริมวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยแก่เยาวชนนอกระบบโรงเรียนในด้านคุณธรรม ด้านสามัคคีธรรม ด้านปฎิภาวธรรม ด้านวินัยธรรม และด้านคุณธรรม พบว่า เยาวชนนอกระบบโรงเรียนและเจ้าหน้าที่ภาครัฐบาลมีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานการวิจัย

1. ด้านคุณธรรม เยาวชนนอกระบบโรงเรียนและเจ้าหน้าที่ภาครัฐบาลมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการส่งเสริมวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยแก่เยาวชนนอกระบบโรงเรียนด้านคุณธรรม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 เกือบทุกข้อ มีเพียงข้อเดียวคือ สอนให้เยาวชนเคารพความคิดเห็นของผู้อื่นและไม่แสดงความคิดเห็นล่วงเกินผู้อื่น เช่น ไม่แสดงความคิดเห็นทำให้ผู้อื่นได้รับความเสียหายหรือเสื่อมเสีย ฯลฯ ที่เยาวชนนอกระบบโรงเรียนและเจ้าหน้าที่ภาครัฐบาลมีความคิดเห็น ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2. ด้านสามัคคีธรรม เยาวชนนอกระบบโรงเรียนและเจ้าหน้าที่ภาครัฐบาลมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการส่งเสริมวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยแก่เยาวชนนอกระบบโรงเรียนด้านสามัคคีธรรม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 เกือบทุกข้อ มีเพียงข้อเดียว คือ เจ้าหน้าที่ได้เสียสละกำลังกาย กำลังทรัพย์ และสติปัญญาให้เป็นแบบอย่างแก่เยาวชนเพื่อแสดงให้เห็นถึงความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน ที่เยาวชนนอกระบบโรงเรียนและเจ้าหน้าที่ภาครัฐบาลมีความคิดเห็น ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05



3. ด้านปัญญาธรรม เยาวชนนอกระบบโรงเรียนและเจ้าหน้าที่ภาค  
รัฐบาลมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการส่งเสริมวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยแก่เยาวชนนอกระบบ  
โรงเรียนด้านปัญญาธรรม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05

4. ด้านวินัยธรรม เยาวชนนอกระบบโรงเรียนและเจ้าหน้าที่ภาค  
รัฐบาลมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการส่งเสริมวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยแก่เยาวชนนอกระบบ  
โรงเรียนด้านวินัยธรรม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 เกือบทุกข้อ มีเพียงข้อ  
เดียว คือ ตักเตือนหรือทำโทษเมื่อเยาวชนทำผิดหรือปฏิบัติผิดระเบียบ ที่เยาวชนนอกระบบ  
โรงเรียนมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน

5. ด้านคุณธรรม เยาวชนนอกระบบโรงเรียนและเจ้าหน้าที่ภาครัฐบาลมี  
ความคิดเห็นเกี่ยวกับการส่งเสริมวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยแก่เยาวชนนอกระบบโรงเรียนด้าน  
คุณธรรมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 ทุกข้อ

ตอนที่ 4 ปัญหาและข้อเสนอแนะของเยาวชนนอกระบบโรงเรียน ผู้ปกครอง และเจ้าหน้าที่  
ภาครัฐบาลเกี่ยวกับการส่งเสริมวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยแก่เยาวชนนอกระบบ  
โรงเรียน

จากข้อคำถามปลายเปิด เกี่ยวกับปัญหาและข้อเสนอแนะในการส่งเสริมวิถีชีวิตแบบ  
ประชาธิปไตยแก่เยาวชนนอกระบบโรงเรียน ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เห็นว่าปัญหาสำคัญที่  
พบคือ

4.1 การคมนาคมไม่สะดวก เนื่องจากพื้นที่ส่วนใหญ่ของจังหวัดเป็นแม่น้ำทำให้  
ไม่สะดวกที่จะมาเข้าร่วมกิจกรรม

4.2 เยาวชนนอกระบบโรงเรียนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำงานในโรงงาน  
อุตสาหกรรม ทำให้ไม่ค่อยมีเวลามาร่วมกิจกรรมกับทางราชการ

4.3 ผู้นำท้องถิ่นและเจ้าหน้าที่ไม่ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่เยาวชนนอกระบบ  
โรงเรียน

4.4 เยาวชนนอกระบบโรงเรียนไม่ให้ความสนใจเรื่องประชาธิปไตยและ  
วิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยมากเท่าที่ควร



4.5 ขาดแคลนงบประมาณและวัสดุอุปกรณ์ในการดำเนินงานกิจกรรมหรือโครงการ สำหรับข้อเสนอแนะที่ผู้ตอบแบบสอบถามเสนอแนะมีดังนี้ คือ

4.6 รัฐควรจัดสรรงบประมาณในการปรับปรุงการคมนาคมให้ดีขึ้นกว่าเดิม โดยการสร้างถนนหรือสะพานเพิ่มมากขึ้น

4.7 ควรจัดกิจกรรมในวันหยุดราชการหรือวันเสาร์-อาทิตย์ เพื่อให้เยาวชนนอกระบบโรงเรียนมีเวลาเข้ามาเข้าร่วมกิจกรรมกับทางราชการ

4.8 ผู้นำท้องถิ่นและเจ้าหน้าที่ควรปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่เยาวชนนอกระบบโรงเรียนเพื่อให้เยาวชนนอกระบบโรงเรียนได้เห็นและใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติ

4.9 เจ้าหน้าที่และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดกิจกรรมควรมีการประชาสัมพันธ์ เพื่อจูงใจให้เยาวชนนอกระบบโรงเรียนเห็นความสำคัญของกิจกรรมเพื่อที่เยาวชนนอกระบบโรงเรียนจะได้เข้าร่วมกิจกรรมมากขึ้น

4.10 รัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีการจัดสรรงบประมาณสนับสนุนการดำเนินงานกิจกรรมเพิ่มมากขึ้น

#### อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยครั้งนี้ มีประเด็นสำคัญหลายประการที่ควรนำมาอภิปรายดังต่อไปนี้

1. ความคิดเห็นของเยาวชนนอกระบบโรงเรียนเกี่ยวกับการส่งเสริมวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยโดยผู้ปกครอง พบว่า เยาวชนนอกระบบโรงเรียนมีความเห็นว่าผู้ปกครองได้มีการส่งเสริมวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยในด้านความระมัดระวัง ด้านวินัย ธรรม และด้านคุณธรรมอยู่ในระดับมาก ยกเว้นด้านปัญญาธรรม ( $\bar{X} = 3.38$ ) เท่านั้นที่เยาวชนนอกระบบโรงเรียนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากระดับการศึกษาของผู้ปกครองเยาวชนนอกระบบโรงเรียน ผู้ปกครองส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับประถมศึกษาปีที่ 1-7 (คิดเป็นร้อยละ 54.90) ดังนั้นจึงอาจทำให้ผู้ปกครองมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องประชาธิปไตยน้อย หรือเพราะความจำเป็นทางเศรษฐกิจที่ทำให้ผู้ปกครองต้องออกไปประกอบอาชีพเพื่อหาเลี้ยงครอบครัว ทำให้ผู้ปกครองไม่มีเวลาว่างเพียงพอที่จะ

ถ่ายถอดหรือให้ความรู้ในเรื่องประชาธิปไตยให้แก่เยาวชนนอกระบบโรงเรียน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ลลิตธร กิจจาริการกุล (2523) ที่ได้ศึกษาทัศนคติทางการเมืองของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายพบว่า บิดามารดาของนักเรียนส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับประถมศึกษาปีที่ 4 และส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมทำให้บิดามารดาของนักเรียนมีความจำเป็นจะต้องอุทิศเวลาให้กับการทำงานหาเงินมาเลี้ยงครอบครัว เนื่องจากอาชีพเกษตรกรรมไม่อาจทำรายได้ให้ครอบครัวได้มากนัก บิดามารดาของนักเรียนจึงไม่มีเวลารว่างพอที่จะสนทนาคูศุขปัญหาต่าง ๆ ของบ้านเมืองกับสมาชิกในครอบครัว หรือแม้แต่วเวลาที่ให้กับการติดตามข่าวสารทางการเมือง การแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับเหตุการณ์ของบ้านเมือง หรือโอกาสที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมือง

การที่ผู้ปกครองส่วนใหญ่มีการศึกษาน้อย จึงอาจทำให้ผู้ปกครองไม่มีความรู้ความสามารถเพียงพอที่จะอธิบายหรือสอนให้เยาวชนนอกระบบโรงเรียนรู้ถึงวิธีการแก้ปัญหาโดยใช้ปัญญา ความคิดตามวิธีการทางวิทยาศาสตร์ได้ เนื่องจากเป็นวิธีการสมัยใหม่ที่เพิ่งจะเข้ามาในวิถีชีวิตคนไทยเมื่อไม่นานมานี้ และบางอย่างก็ขัดแย้งกับพฤติกรรมดั้งเดิมของคนไทย เช่น คนไทยส่วนใหญ่จะได้รับการปลูกฝังให้เชื่อฤกษ์ยาม หรือสิ่งเร้นลับที่มีอำนาจเหนือธรรมชาติ โดยเฉพาะชาวชนบทจะมีความเชื่อในเรื่องไสยศาสตร์หรือสิ่งที่ยอธิบายด้วยหลักวิทยาศาสตร์ไม่ได้มาก เนื่องจากชาวชนบทส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม สภาพการทำงานต้องขึ้นอยู่กับธรรมชาติเป็นส่วนใหญ่ ชาวชนบทต้องต่อสู้กับความไม่แน่นอนของธรรมชาติอยู่ตลอดเวลา ทำให้ชาวชนบทยึดมั่นสิ่งศักดิ์สิทธิ์เป็นที่ยึดเหนี่ยวทางใจ (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2523) การที่จะเปลี่ยนแปลงให้คนไทยหันมาเชื่อเหตุเชื่อผลตามหลักวิชาการตามกระบวนการวิทยาศาสตร์จึงเป็นงานละเอียดที่จะต้องค่อยเป็นค่อยไป

จากเหตุผลที่กล่าวข้างต้น จึงส่งผลให้ผู้ปกครองมีการส่งเสริมวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยในด้านปัญหาธรรมอยู่ในระดับปานกลางไม่มากเท่าด้านอื่น ๆ

นอกจากนี้ การที่เยาวชนนอกระบบโรงเรียน ผู้ปกครอง และเจ้าหน้าที่ภาครัฐบาล มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการส่งเสริมวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยแก่เยาวชนนอกระบบโรงเรียนอยู่ในระดับมากทุกด้าน อาจเนื่องมาจากการเกิดเหตุการณ์เรียกร้องประชาธิปไตยเมื่อวันที่ 17 พฤษภาคม พ.ศ.2535 ทำให้เยาวชนนอกระบบโรงเรียน ผู้ปกครอง และ

เจ้าหน้าที่ภาครัฐบาล มีความตื่นตัวทางการเมืองและมีความสนใจติดตามข่าวสาร เหตุการณ์ต่าง ๆ ทางการเมืองมากขึ้น ดังนั้นจึงทำให้เยาวชนนอกระบบโรงเรียน ผู้ปกครอง และเจ้าหน้าที่ภาครัฐบาล มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการส่งเสริมวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยแก่เยาวชนนอกระบบโรงเรียนอยู่ในระดับมากเช่นเดียวกัน

2. ความคิดเห็นของเยาวชนนอกระบบโรงเรียนเกี่ยวกับการส่งเสริมวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยโดยเจ้าหน้าที่ภาครัฐบาล พบว่า เยาวชนนอกระบบโรงเรียนมีความเห็นว่าเจ้าหน้าที่ภาครัฐบาลได้มีการส่งเสริมวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยให้แก่เยาวชนนอกระบบโรงเรียนอยู่ในระดับมากทุกด้าน ด้านที่มีความเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านสามัคคีธรรม ( $\bar{X} = 3.82$ ) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านปัญญารธรรม ( $\bar{X} = 3.55$ ) การที่เจ้าหน้าที่ภาครัฐบาลได้มีการส่งเสริมวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยในด้านสามัคคีธรรมมาก อาจเนื่องมาจากเจ้าหน้าที่ภาครัฐบาลเห็นว่า ถ้าหากเยาวชนนอกระบบโรงเรียนมีความสามัคคี ให้ความร่วมมือและช่วยเหลือกันและกันในการทำงานก็จะส่งผลให้โครงการและกิจกรรมประสบผลสำเร็จได้ด้วยดี ประกอบกับลักษณะงานและวัตถุประสงค์ของโครงการ โดยเฉพาะกรมการพัฒนาชุมชนได้เน้นให้ความสำคัญด้านความสามัคคี ดังวัตถุประสงค์ของกรมการพัฒนาชุมชน ข้อที่ 5.2 "เพื่อให้เยาวชนรู้จักการทำงานร่วมกัน ช่วยเหลือกัน ด้วยความสามัคคี มีเหตุผล" (กรมการพัฒนาชุมชน, 2533) ดังนั้นเจ้าหน้าที่ภาครัฐบาลจึงได้มีการส่งเสริมวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยในด้านนี้มากกว่าด้านอื่น ๆ สำหรับด้านปัญญารธรรมนั้น จากการสำรวจโครงการของกรมการพัฒนาชุมชน พบว่า ไม่มีการสอนหรือให้ความรู้ความเข้าใจเรื่องประชาธิปไตยโดยตรง แต่ทางกรมการพัฒนาชุมชนจะให้ความรู้ทางอ้อมโดยการสอดแทรกความรู้เรื่องประชาธิปไตยในกิจกรรมที่จัดให้แก่เยาวชนนอกระบบโรงเรียน และให้เยาวชนนอกระบบโรงเรียนเรียนรู้หลักการประชาธิปไตยจากการทำงานกลุ่มร่วมกัน จึงทำให้ดูเหมือนว่าไม่มีการให้ความรู้ด้านประชาธิปไตยโดยตรง ทำให้เยาวชนนอกระบบโรงเรียนเห็นว่าเจ้าหน้าที่ภาครัฐบาลส่งเสริมวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยในด้านปัญญารธรรมให้แก่เยาวชนนอกระบบโรงเรียนน้อยกว่าด้านอื่น

3. ความคิดเห็นของผู้ปกครองเกี่ยวกับการส่งเสริมวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยแก่เยาวชนนอกระบบโรงเรียนอยู่ในระดับมากทุกด้าน และด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดเท่ากัน คือ ด้านการระธรรม ( $\bar{X} = 3.69$ ) และด้านคุณธรรม ( $\bar{X} = 3.69$ ) อาจเนื่องมาจากผู้ปกครอง เห็นว่าการมีคารวะธรรมและคุณธรรมเป็นคุณลักษณะสำคัญที่ควรปลูกฝังให้แก่เยาวชนนอกระบบโรงเรียน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของเบญจมาศ ภูติพันธ์ (2515) ที่ศึกษาค่านิยมของบิดามารคานักเรียนวัยรุ่นจากครอบครัวต่างระดับฐานะทางสังคมและเศรษฐกิจ พบว่า การเคารพเชื่อฟัง ยกย่องให้เกียรติผู้ใหญ่ การมีความซื่อสัตย์สุจริต และการมีความจริงจังต่อกัน เป็นคุณลักษณะที่ผู้ปกครองเห็นว่าเป็นสิ่งที่บุตรควรปฏิบัติและปรารถนาให้บุตรของตนเองมีคุณลักษณะเช่นนี้ และผลการวิจัยของ อรพันธ์ บุญประสิทธิ์ (2522) พบว่า ครูและผู้ปกครองนักเรียนมัธยมศึกษาในกรุงเทพฯ เห็นว่าการเคารพเชื่อฟังผู้อาวุโส เป็นพฤติกรรมที่บุตรของตนควรจะทำปฏิบัติ

จากงานวิจัยที่กล่าวข้างต้น จะเห็นได้ว่าแม้แต่ประชาชนในสังคมเมืองยังให้ความสำคัญในเรื่องของคุณธรรม ในสังคมชนบท ประชาชนยิ่งให้ความสำคัญในเรื่องคุณธรรมมาก เนื่องจากประชาชนในชนบทมีความผูกพันใกล้ชิดกับศาสนา มาก หลักรวมศาสนาทางพุทธศาสนาจึงมีอิทธิพลต่อค่านิยม ความคิด และพฤติกรรมของประชาชนในชนบท ดังที่ ประเสริฐ แย้มกลิ่นหุ้ง (2530) กล่าวว่า "ศาสนาเป็นสถาบันสำคัญของสังคม โดยเฉพาะสังคมชนบท ทั้งนี้เพราะสถาบันนี้มีมาช้านาน เป็นแหล่งที่มาของแหล่งสำคัญของวัฒนธรรมของสังคม เช่น ความรู้ ความเชื่อ ค่านิยม อุดมการณ์ และบรรทัดฐานทางสังคม ประเภทต่าง ๆ อาจกล่าวได้ว่า สถาบันศาสนามีอิทธิพลต่อชนบทมากที่สุดสถาบันหนึ่ง" ดังนั้นผู้ปกครองซึ่งเป็นประชาชนในชนบท จึงให้ความสำคัญในการส่งเสริมวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยในด้านคารวะธรรมและคุณธรรมมากกว่าด้านอื่น

4. ความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่ภาครัฐบาลเกี่ยวกับการส่งเสริมวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยแก่เยาวชนนอกระบบโรงเรียนอยู่ในระดับมากทุกด้าน และด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการระธรรม ( $\bar{X} = 4.20$ ) ทั้งนี้อาจเนื่องจากว่า เจ้าหน้าที่ภาครัฐบาลเห็นว่าการมีคารวะธรรมเป็นคุณลักษณะที่ดีที่ควรปลูกฝังให้แก่เยาวชนนอกระบบโรงเรียน ซึ่งสอดคล้อง

กับงานวิจัยของ อุทัย บุญประเสริฐ (2517) ได้ศึกษาเกี่ยวกับค่านิยมในระบบอาวุโสของผู้ว่าราชการจังหวัดและรองผู้ว่าราชการจังหวัด จำนวน 65 คน โดยใช้แบบสอบถามที่สร้างขึ้นเอง ซึ่งให้ผู้ตอบแสดงความคิดเห็นว่าเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วย ต่อเรื่องเหล่านี้ ยกตัวอย่าง "การเคารพเชื่อฟังผู้อาวุโสกว่า เป็นสิ่งสำคัญ เป็นค่านิยมและระเบียบทางสังคมที่ควรปลูกฝังให้เยาวชนไทยต่อไป" ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีค่านิยมเกี่ยวกับการรักษาระบบอาวุโส และเห็นว่าเป็นสิ่งที่ดี ที่ถูกต้อง และควรปฏิบัติในระดับที่ค่อนข้างสูง

จากเหตุผลที่กล่าวข้างต้น อาจเป็นสาเหตุทำให้เจ้าหน้าที่ภาครัฐบาลส่งเสริมวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยในด้านเคารพธรรมเนียมอยู่ในระดับมากกว่าด้านอื่น

5. เปรียบเทียบความคิดเห็นระหว่างเยาวชนนอกระบบโรงเรียนกับผู้ปกครอง เกี่ยวกับการส่งเสริมวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยแก่เยาวชนนอกระบบโรงเรียน ผลการวิจัยพบว่า เยาวชนนอกระบบโรงเรียนและผู้ปกครองมีความคิดเห็นทุกด้านไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานการวิจัย จากการศึกษาเอกสารและผลการวิจัยปรากฏว่า ไม่มีผู้วิจัยเรื่องนี้โดยตรง ผู้วิจัยจึงสันนิษฐานว่าอาจเนื่องมาจากในสถาบันครอบครัว พ่อแม่ ผู้ปกครองเป็นบุคคลสำคัญที่สุดในการทำหน้าที่อบรมสั่งสอนเยาวชนนอกระบบโรงเรียน ทำให้เยาวชนนอกระบบโรงเรียนได้รับแบบแผนของการคิด และการกระทำจากพ่อแม่ ผู้ปกครอง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุภาพร วิไลพันธ์ (2520) ที่พบว่า นักเรียนไทยเชื้อสายจีนส่วนใหญ่มองความคิดเห็นว่า การอบรมเลี้ยงดูสั่งสอนของบิดามารดามีความสัมพันธ์กับความคิดเห็นทางการเมืองของนักเรียนไทยเชื้อสายจีน

นอกจากนี้พ่อแม่ ผู้ปกครอง และเยาวชนนอกระบบโรงเรียนอาศัยอยู่รวมกันครอบครัวเดียวกัน จึงมีความผูกพันกันอย่างใกล้ชิด มีการพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกันอยู่ตลอดเวลา ดังนั้นจึงได้รับการถ่ายทอดและยอมรับความคิดเห็นของกันและกัน ทำให้พ่อแม่ ผู้ปกครอง และเยาวชนนอกระบบโรงเรียนมีความคิดเห็นเหมือนกัน ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ เฮอร์เบิร์ต เอช ฮายแมน (Herbert H. Hyman, 1969) ที่พบจากการศึกษาในประเทศอเมริกาว่าสมาชิกครอบครัวเดียวกันมีแนวโน้มที่จะมีทัศนคติทางการเมืองอย่างเดียวกัน ซึ่งหมายความว่า ถ้าหากครอบครัว อันได้แก่ บิดา มารดา นิยามนพวงศ์



เดโมแครท เวลาลงคะแนนเสียงให้กับพรรคนี้ บุตรก็มักจะนิยมและมีพฤติกรรมทางการเมืองตามอย่างบิดามารดาไปด้วย ซึ่งผลงานการศึกษาของ ฮายแมนดังกล่าว สอดคล้องกับงานการศึกษาของ เบอร์นาร์ด เบอร์เรลสัน (Bernard Berelson, 1984) และคณะที่ศึกษาพฤติกรรมการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งประธานาธิบดีของสหรัฐอเมริกา ในปี 1984 พบว่า บุตรมักจะมีพฤติกรรมการลงคะแนนเสียงที่คล้ายตามบิดามารดา

ถึงแม้ว่างานวิจัยที่กล่าวถึงนี้จะเป็นงานวิจัยในประเทศสหรัฐอเมริกา แต่ในสังคมไทยน่าจะเป็นเหมือนกัน เพราะสังคมไทยบุตรมักจะอาศัยอยู่ในครอบครัวเดียวกับพ่อแม่ ผู้ปกครอง จึงมีความผูกพันใกล้ชิดและเคารพเชื่อฟังพ่อแม่ผู้ปกครองมากกว่าสังคมต่างชาติ

เหตุผลที่สำคัญอีกประการหนึ่ง คือ ค่านิยมของสังคมไทยที่สอนให้เด็กเคารพเชื่อฟัง ำให้เกียรติ และยกย่องผู้ใหญ่ เช่น พ่อแม่ ผู้ปกครอง จึงทำให้เยาวชนนอกระบบโรงเรียนมีความเห็นว่าได้มีการส่งเสริมวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยให้แก่ตนเองอยู่ในระดับมากเช่นเดียวกับผู้ปกครอง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ เกยูร รัตนสาขา (2516) ได้ศึกษาเปรียบเทียบการตัดสินใจทางจริยธรรมเกี่ยวกับพฤติกรรมต่าง ๆ ระหว่างนักเรียนและผู้ปกครอง ผลการวิจัยพบว่า เด็กและผู้ปกครองมีความคิดเห็นในเรื่องความซื่อสัตย์ ความยุติธรรม การให้ความช่วยเหลือผู้อื่น และการเคารพเชื่อฟังผู้ใหญ่ไม่แตกต่างกัน โดยต่างเห็นว่าการกระทำดังกล่าวนี้เป็นสิ่งที่สมควรกระทำ และผลการวิจัยของ วรณสาร วรวิจ (2523) พบว่า นักเรียน ครู และผู้บริหารโรงเรียน เห็นว่าการไม่ให้ความเคารพผู้อาวุโส เช่น การไม่ก้มหลังเมื่อเดินผ่านผู้ใหญ่ เป็นสิ่งที่ควรประพฤติแต่น้อย

ประการสุดท้าย ระดับการศึกษาของเยาวชนนอกระบบโรงเรียนกับผู้ปกครองไม่แตกต่างกัน ทั้งนี้เพราะเยาวชนนอกระบบโรงเรียนจบการศึกษาภาคบังคับ คือ ประถมศึกษาปีที่ 6 แล้วไม่ได้ศึกษาต่อระดับมัธยมศึกษา ส่วนผู้ปกครองจากผลการวิจัยพบว่า ส่วนใหญ่จะจบการศึกษาระดับประถมศึกษาปีที่ 1 - ประถมศึกษาปีที่ 7 เช่นเดียวกัน จึงอาจทำให้ความคิดเห็นของเยาวชนนอกระบบโรงเรียนกับผู้ปกครองเกี่ยวกับการส่งเสริมวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยแก่เยาวชนนอกระบบโรงเรียนไม่แตกต่างกัน

ดังนั้นจะเห็นได้ว่า การที่จะส่งเสริมวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยให้แก่เยาวชนนอกระบบโรงเรียนนั้น ขึ้นอยู่กับสถาบันครอบครัว เนื่องจากครอบครัวเป็นสถาบันที่มี



ความผูกพันใกล้ชิดกับเยาวชนนอกระบบโรงเรียนมากกว่าสถาบันอื่น ๆ และสถาบันครอบครัวยังมีอิทธิพลต่อการเสริมสร้างทัศนคติ โลกทัศน์ และพฤติกรรมทางการเมืองแก่เยาวชนนอกระบบโรงเรียน การที่เยาวชนนอกระบบโรงเรียนจะสามารถดำเนินชีวิตตามวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยได้ดีและถูกต้องนั้น ย่อมขึ้นอยู่กับพ่อแม่ ผู้ปกครอง ซึ่งเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญมากที่สุดในการส่งเสริมให้เยาวชนนอกระบบโรงเรียนมีประชาธิปไตย โดยพ่อแม่ ผู้ปกครองจะต้องนำหลักการประชาธิปไตยมาเป็นหลักเกณฑ์สำหรับให้สมาชิกทุกคนในครอบครัวปฏิบัติ รวมทั้งพ่อแม่ ผู้ปกครองต้องกระทำตนเป็นตัวอย่างที่ดี เพื่อให้เยาวชนนอกระบบโรงเรียนได้รับการปลูกฝังให้รู้จักและใช้ชีวิตแบบประชาธิปไตยมาตั้งแต่เด็กเพื่อที่จะได้เติบโตขึ้นเป็นพลเมืองที่ดีของชาติ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (2515) ที่ได้กล่าวถึงความสำคัญของสถาบันครอบครัวในการส่งเสริมวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตย คือ "ครอบครัวเป็นแหล่งที่ทำให้กำเนิดแก่มนุษย์ และทำหน้าที่สั่งสอนและฝึกอบรมขั้นต้นของสังคมมนุษย์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสังคมไทย บทบาทดังกล่าวของครอบครัวยังคงมีอยู่ต่อไปไม่สิ้นสุด แม้สมาชิกในครอบครัวจะเติบโต หรือแยกครอบครัวใหม่แล้วก็ตาม บิดามารดาที่ยังคอยติดตามช่วยเหลือแนะนำในการครองชีพต่อไป ไม่ว่าครอบครัวใหม่นั้นจะแยกตัวออกไปตั้งหลักแหล่งที่อื่น หรือยังคงอาศัยใกล้หรือในครอบครัวเดิมก็ตาม ดังนั้นบิดามารดา ปู่ย่า ตายาย และหรือพี่ป้าต่าง ๆ ย่อมมีอิทธิพลเหนือบุตรหลานหรือชนรุ่นใหม่นี้เป็นส่วนหนึ่ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสังคมเกษตรกรรม ซึ่งยังขาดความเจริญก้าวหน้าทางการศึกษาและเศรษฐกิจ เมื่อเป็นเช่นนี้ เด็กที่เจริญเติบโตมาจากครอบครัวย่อมจะได้รับการถ่ายทอดแนวความคิด ทัศนคติ และพฤติกรรมต่าง ๆ จากครอบครัวเดิมของตนไม่มากนักน้อย และนำมาซึ่งปฏิบัติไม่ว่าตนจะได้เข้ามาอยู่ในสังคมที่กว้างใหญ่หรือเจริญกว่าหรือไม่ ฉะนั้นถ้าหากครอบครัวมีหลักและอุดมการณ์ในการอบรมลักษณะนิสัยของเด็กที่ไม่สอดคล้องและเข้ากันไม่ได้กับหลักการปกครองของประเทศแล้ว ประชาชนที่มาจากครอบครัวแบบนี้ก็ย่อมจะมีทัศนคติแลพฤติกรรมที่ไม่อาจสนับสนุนส่งเสริมหลักการปกครองของประเทศไปด้วย"

6. เปรียบเทียบความคิดเห็นระหว่างเยาวชนนอกระบบโรงเรียนกับเจ้าหน้าที่ภาครัฐบาล เกี่ยวกับการส่งเสริมวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยแก่เยาวชนนอกระบบโรงเรียน

ผลการวิจัยพบว่า แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 ทุกด้าน ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานการวิจัย ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากความแตกต่างของเยาวชนนอกระบบโรงเรียนและเจ้าหน้าที่ภาครัฐบาล ทั้งด้านอายุ การศึกษา และประสบการณ์ ทำให้ความคิดเห็นของเยาวชนนอกระบบโรงเรียนและเจ้าหน้าที่ภาครัฐบาลแตกต่างกัน ดังที่ สงวน สุทธิเลิศอรุณ (2532) กล่าวว่า "ความแตกต่างในด้านอายุและการศึกษาทำให้บุคคลมีความคิด ความเชื่อ เจตคติ ค่านิยม พฤติกรรม และบุคลิกภาพที่แตกต่างกัน" และ สุชา จันทร์เอม และสุรางค์ จันทร์เอม (2520) ที่กล่าวว่า "ความคิดเห็นเป็นความรู้สึกของบุคคลต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง คนเรามีความคิดเห็นแตกต่างกันออกไปซึ่งขึ้นอยู่กับประสบการณ์" นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับความคิดเห็นของชนิด ทองธัญญา (2525) ที่กล่าวว่า "ผู้ที่ได้รับการศึกษาระดับสูงกว่า หรือมีประสบการณ์มากกว่าย่อมมีความเชื่อมั่นในตนเอง และประเมินสมรรถภาพของตนเองสูงกว่าผู้ที่ได้รับการศึกษาระดับต่ำกว่าหรือมีประสบการณ์น้อยกว่า"

จากสาเหตุที่กล่าวข้างต้น จึงทำให้เยาวชนนอกระบบโรงเรียนและเจ้าหน้าที่ภาครัฐบาลมีความคิดเห็นแตกต่างกัน

7. ปัญหาเกี่ยวกับการส่งเสริมวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยแก่เยาวชนนอกระบบโรงเรียนสามารถอธิบายได้ว่า

1. การคมนาคมไม่สะดวก ซึ่งเป็นปัญหาที่กลุ่มตัวอย่างให้ความสำคัญมากที่สุดอันดับแรก ซึ่งผู้วิจัยคิดว่าเป็นปัญหาที่สำคัญและเกิดขึ้นจริง เพราะพื้นที่ส่วนใหญ่ของจังหวัดสมุทรปราการเป็นแม่น้ำลาดลองทำให้การเดินทางไม่สะดวก ดังนั้นรัฐบาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรจะได้มีการจัดสรรงบประมาณในการปรับปรุงการคมนาคมให้ดีขึ้นกว่าเดิม เพื่อให้เยาวชนนอกระบบโรงเรียนสามารถมาเข้าร่วมกิจกรรมกับหน่วยงานราชการมากขึ้น

2. เยาวชนนอกระบบโรงเรียน ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำงานในโรงงานอุตสาหกรรม ทำให้ไม่ค่อยมีเวลามาเข้าร่วมกิจกรรมกับหน่วยงานทางราชการ ซึ่งเป็นปัญหาที่หน่วยงานทางราชการพบอยู่เสมอ ดังนั้นหน่วยงานทางราชการควรจัดกิจกรรมตามเวลาที่เยาวชนนอกระบบโรงเรียนมีเวลาว่าง เช่น วันหยุดราชการหรือวันเสาร์-อาทิตย์

3. ผู้นำท้องถิ่นและเจ้าหน้าที่ไม่ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่เยาวชนนอกระบบโรงเรียน ผู้วิจัยมีความเห็นว่า ผู้นำท้องถิ่นและเจ้าหน้าที่ควรเป็นตัวอย่างในการปฏิบัติตนและแสดงบทบาทตามหลักการประชาธิปไตย คือ หลักการมีส่วนร่วม (Participation) โดยเปิดโอกาสและส่งเสริมให้เยาวชนนอกระบบโรงเรียนได้มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น การแสดงออกและร่วมกิจกรรมของชุมชน เพื่อเป็นการส่งเสริมให้เยาวชนนอกระบบโรงเรียนดำเนินชีวิตตามวิถีทางแบบประชาธิปไตย

4. เยาวชนนอกระบบโรงเรียนไม่ให้ความสนใจในเรื่องประชาธิปไตยหรือวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยมากเท่าที่ควร อาจมีสาเหตุมาจากกิจกรรมที่จัดไม่น่าสนใจ ผู้วิจัยคิดว่าควรรวบรวมสื่อหลายรูปแบบในการดำเนินกิจกรรมเพื่อให้เยาวชนนอกระบบโรงเรียนสนใจเข้าร่วมกิจกรรมมากขึ้น

5. ขาดแคลนงบประมาณและวัสดุอุปกรณ์ในการดำเนินกิจกรรมหรือโครงการ ผู้วิจัยเห็นว่าการส่งเสริมวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยเป็นนโยบายสำคัญของรัฐบาล ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรจะได้มีการจัดสรรงบประมาณในการดำเนินกิจกรรมหรือโครงการ เพื่อให้บรรลุผลตามนโยบายของรัฐบาล

#### ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย

1. จากผลการวิจัยเยาวชนนอกระบบโรงเรียนมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการส่งเสริมวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยโดยผู้ปกครองอยู่ในระดับมากเกือบทุกด้าน ยกเว้นด้านปัญญาธรรมที่เยาวชนนอกระบบโรงเรียนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจึงควรจัดอบรมหรือเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยในด้านปัญญาธรรมแก่ผู้ปกครองเพิ่มมากขึ้น

2. เยาวชนนอกระบบโรงเรียนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพในโรงงานอุตสาหกรรม ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีการจัดกิจกรรมมาให้แก่เยาวชนนอกระบบโรงเรียนในวันเสาร์-อาทิตย์ หรือมีการประสานงานกับทางโรงงานอุตสาหกรรมในการจัดอบรมความรู้เกี่ยวกับวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยแก่เยาวชนนอกระบบโรงเรียน

3. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการจัดกิจกรรมประชาธิปไตยให้แก่เยาวชนนอกระบบโรงเรียนควรมีการส่งเสริมให้เจ้าหน้าที่ได้มีความรู้ ความเข้าใจในเรื่องประชาธิปไตยมากขึ้น โดยการจัดอบรม สัมมนา หรือประชุมทางวิชาการในเรื่องประชาธิปไตย ทั้งนี้เพื่อให้เจ้าหน้าที่จะได้มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องประชาธิปไตยและสามารถปฏิบัติตนตามหลักการประชาธิปไตย

4. หน่วยงานและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดกิจกรรมควรมีการประชาสัมพันธ์เพื่อจูงใจให้เยาวชนนอกระบบโรงเรียนเห็นความสำคัญของกิจกรรมประชาธิปไตยเพื่อเยาวชนจะได้เข้าร่วมกิจกรรม และในการจัดกิจกรรมควรรใช้สื่อหลายรูปแบบทั้งสื่อประเภทวัสดุและสื่อประเภทอุปกรณ์ในการดำเนินกิจกรรม เพื่อให้กิจกรรมน่าสนใจและเข้าใจให้เยาวชนนอกระบบโรงเรียนเข้าร่วมกิจกรรมมากขึ้น

#### ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยต่อไป

1. การวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาเฉพาะในจังหวัดสมุทรปราการ ซึ่งอาจทำให้ได้ข้อมูลไม่ละเอียดเท่าที่ควร ในการวิจัยครั้งต่อไปควรจะได้มีการศึกษาในจังหวัดอื่น ๆ เพื่อเปรียบเทียบผลการวิจัยว่าแตกต่างกันหรือเหมือนในด้านใดบ้าง

2. ควรมีการวิจัยในเรื่องนี้กับประชากรกลุ่มอื่น เพื่อศึกษาว่ามีการส่งเสริมวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยในระดับมากน้อยเพียงใด

3. ควรมีการวิจัยถึงปัจจัยที่ส่งผลให้เยาวชนนอกระบบโรงเรียนมีวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยในระดับมาก เพื่อเป็นแนวทางในการส่งเสริมและพัฒนาประชาธิปไตยต่อไป

4. ควรมีการศึกษาวิจัยความคิดเห็นเกี่ยวกับการส่งเสริมวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยแก่เยาวชนนอกระบบโรงเรียนของเจ้าหน้าที่หน่วยงานเอกชน ในลักษณะเดียวกับการวิจัยครั้งนี้